

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันทัศนะในเรื่องการศึกษาต่างก็ยอมรับกันว่า การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การบริการ และการเมือง เพราะการศึกษาเป็นกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม (วิจิตร ศรีสอาน : 2518) ในการจัดการศึกษาที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ เพราะธรรมชาติของเด็กแต่ละคนนั้น ย่อมมีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างทางด้านสมรรถภาพทางสมอง บุคลิกภาพ ทัศนคติ ตลอดจนความสนใจและพฤติกรรมในด้านอื่น ๆ อีกด้วย (Bingham, 1937) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Baron และ Bernard (1958) ที่ว่าธรรมชาติของเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกันทั้งทางด้านร่างกาย และทางสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวนี้ เป็นส่วนทำให้ความสามารถในการเรียน หรือการประกอบอาชีพของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป ดังนั้นคนที่มีความสามารถหรือความถนัดด้านใดหากได้เรียน หรือประกอบอาชีพตามความสามารถและความถนัดของตนเองแล้ว ก็ย่อมจะทำให้ประสบความสำเร็จด้วยความราบรื่นในงานนั้น ๆ ดังนั้นหน้าที่ในการจัดการศึกษาจึงได้พยายามจำแนกหลักสูตรออกเป็นหลาย ๆ สาขาวิชา หรือหลาย ๆ แผนก ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ตอบสนองความสามารถ และความถนัดของบุคคล เพื่อให้สนองกับงานและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งต้องอาศัยความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล ดังนั้น ในการพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นในทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือด้าน

วัฒนธรรมนั้น ต้องอาศัยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งทุกฝ่ายต่างมุ่งหวังไว้ว่า "การศึกษา" เป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของพลเมืองให้ได้ (ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ : 2520) คุณภาพของการศึกษา จะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยและองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตร ครูผู้สอน และนักเรียน แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น คือ "ครูผู้สอน" ทั้งนี้เพราะคุณภาพของครูเป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้คุณภาพของการเรียนการสอน มีคุณภาพดีหรือไม่ดีนั้น หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า คุณภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับตัวครู และประสิทธิภาพของการทำงานเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น การบริหารการศึกษา การนิเทศการศึกษา งบประมาณ อาคารเรียน ฐานะความเป็นอยู่ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ตัวนักเรียน และสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ทั้งทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม โดยทั่วไปต่างก็ยอมรับกันว่า "ครู" ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของการศึกษาเล่าเรียนของเด็ก (บุญชม ไชยโกณี : 2513) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ดังนั้น การที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับ การมีอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ มีระบบการบริหารงาน การบำรุงขวัญที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูแล้ว ความรู้ในวิชาชีพ ตลอดจนการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้พัฒนาและเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อม และบรรยากาศ ก็นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอีกด้วย ดังพระบรมราโชวาทของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2525) ที่ประทานแก่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ความตอนหนึ่งว่า "การทำงานและการดำเนินชีวิตในทุกวันนี้ ต้องอาศัยวิชาความรู้และวิชาการอย่างมาก ตลอดจนความเป็นไปต่าง ๆ

นั้น ย่อมมีการวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่ใช้วิชาการปฏิบัติงานโดยตรง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขวนขวายศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญอยู่เสมอ เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จเจริญก้าวหน้าในชีวิต หากผู้ใดไม่พยายามปรับปรุงตนเองให้ต่อเนื่องไม่ช้าไม่นานนักก็จะต้องล้าหลังและกลายเป็นคนเสื่อมสมรรถภาพไป" โดยทั่วไปในการพัฒนาครูนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์หลักอยู่ที่การพัฒนาสมรรถภาพเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้นภารกิจที่สำคัญของครู ก็คือ การจัดกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของการศึกษา ดังนั้นการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการปฏิบัติงานการเรียนการสอนของครู จึงนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง จึงสมควรจะได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ นอกจากนี้ยังความจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนของครูดัง ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นสภาพปัญหาและความต้องการของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ที่เกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ดังนั้น จากรายงานผลการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2529) เรื่องสภาพการเรียนการสอนวิชาการงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตร 2521 พบว่า จำนวนโรงเรียนร้อยละ 30.21 ยังไม่มีห้องปฏิบัติการสอนวิชาการงานและอาชีพ ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาการงานและอาชีพ โรงเรียนยังขาดแคลนครูในท่งงาน ซึ่งโรงเรียนได้แก้ปัญหาโดยใช้ครูที่สอนวิชาสามัญสอนแทนบ้าง ให้ครูในหมวดวิชาอาชีพด้วยกัน สอนแทนบ้าง และจ้างครูสอนชั่วคราว โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่ ในด้านความต้องการความช่วยเหลือของครูวิชาการงานและอาชีพ พบว่าครูมีความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะในเรื่องต่าง ๆ และมีความต้องการสื่อ เพื่อใช้สำหรับการสอนประเภทต่าง ๆ มาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย และสัมมนาการ มัธยมศึกษา

(กรมสามัญศึกษา 2531) พบว่าปัญหาที่สำคัญของโรงเรียนทุกขนาด มีเหมือนกัน คือ ขาดวัสดุอุปกรณ์และห้องปฏิบัติการสำหรับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก มีปัญหาในทุก ๆ ด้านมากกว่าปัญหาที่พบในโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพ โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพการสอนของครู อุปกรณ์การสอนและห้องปฏิบัติการ จากผลการวิจัยของเชิดชัย เขียวสุทธิ (2532) ก็พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพื้นฐานวิชาอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูขาดความรู้ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทำแผนการสอน การสร้างข้อสอบ การวิเคราะห์ข้อสอบ ตลอดจนการใช้และจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและสื่อการสอน

จากรายงานผลการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวแล้วชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีปัญหาต่าง ๆ ที่จะต้องเร่งปรับปรุงพัฒนาหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาอาชีพ ที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ปัจจุบันสภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่านักเรียนจบระดับมัธยมศึกษาเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลาดแรงงานส่วนใหญ่ ได้เปลี่ยนจากการใช้แรงงานภาคเกษตร ไปสู่การใช้แรงงานภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ มากเพิ่มขึ้น ในด้านการผลิต จะเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาอาชีพ จำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม มาเป็นจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะด้านการปฏิบัติงานและมีคุณลักษณะที่ดี ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดี รักและพึงพอใจในอาชีพ มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักคิด วิเคราะห์ มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และสามารถตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม สำหรับตัวเองต่อไป

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอน

ปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตามโครงสร้างของหลักสูตรทั้ง 2 ฉบับนี้ ได้จัดวิชาอาชีพไว้เป็นวิชาเลือกเสรี โดยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาอาชีพได้รวม 33 หน่วยการเรียนรู้ ตลอด 3 ปี แยกเป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ปีละ 10 หน่วยการเรียนรู้ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เลือกได้ 13 หน่วยการเรียนรู้ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้เรียนสามารถเลือกเรียนวิชาอาชีพได้น้อย 45 หน่วยการเรียนรู้ วิชาอาชีพที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาชั้นมุ้งหวังที่จะปลูกฝังจิตสำนึกในงานอาชีพ และมุ่งส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่ออาชีพทุกประเภท และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พิจารณาตนเอง ในด้านความถนัด ความสนใจ ค่านิยม ทั้งยังเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ เทคนิคทางอาชีพ ทักษะการจัดการ และเจตคติต่อการเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และให้บริการที่ดี เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัย

วิชาธุรกิจศึกษาเป็นวิชาอาชีพวิชาหนึ่งในกลุ่มวิชาอาชีพ ตามโครงสร้างของหลักสูตรที่เปิดสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยมุ่งเน้นการฝึกทักษะอาชีพและทักษะการจัดการไปพร้อม ๆ กัน จัดเป็นหลักสูตรที่จบในแต่ละรายวิชา สามารถผลิต จำหน่ายหรือให้บริการได้ โดยจัดรายวิชาไว้ให้สอดคล้องกับสภาพอาชีพในตลาดแรงงาน สภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่เรียนวิชาธุรกิจศึกษาได้รับความรู้ ประสบการณ์และมีเจตคติที่ดีตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดังที่ได้กล่าวมาแล้วจึงจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูธุรกิจศึกษาให้มีคุณภาพ ก็จะต้องพิจารณาถึงปัญหา และความต้องการของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ครูที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ในการสอนวิชาธุรกิจศึกษาในปัจจุบันนี้ ต่างก็มีประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกัน สำหรับครูที่สอนมาเป็นเวลานาน ๆ หากไม่มีโอกาสได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้ได้เพิ่มพูนความรู้ และทักษะใหม่ ๆ ก็จะทำให้ประสิทธิภาพการทำงาน ขวัญและกำลังใจ ลดลงได้

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาการเรียนการสอนใน
ด้านวิชาอาชีพธุรกิจศึกษา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจ แรงจูงและ
ปรับปรุงพัฒนาให้ครูธุรกิจศึกษาจัดระบบการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับ
ความรู้ ทักษะและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เกิดเจตคติที่ดี มีนิสัยรักการทำงาน
รู้จักคิด วิเคราะห์ มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และเพื่อให้สอดคล้อง
กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาด้านวิชาอาชีพ ซึ่งกล่าวไว้ว่า (กรมสามัญ
ศึกษา : 2533) เพื่อให้รู้จักค้นคว้า แก้ปัญหา และติดตามความเจริญก้าวหน้า
ในอาชีพของตนอยู่เสมอ มีนิสัยรักการทำงานและมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่และ
มีเจตคติที่ดีต่อสัมมาชีพ

ผู้ทำวิจัย ในฐานะเป็นครูธุรกิจศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด
กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 จากประสบการณ์การสอนวิชาธุรกิจศึกษามา
เป็นเวลาเกือบ 20 ปี ได้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการให้คำแนะนำช่วยเหลือ
ครูธุรกิจศึกษา ทั้งในและนอกหน่วยงานของตนเอง ในตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา
ธุรกิจศึกษาและครูผู้นิเทศวิชาธุรกิจศึกษาได้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศครูธุรกิจ
ศึกษาร่วมกับศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 9 ในการนิเทศ
ครูธุรกิจศึกษา ตลอดจนกิจกรรมการเรียนการสอน ของหมวดวิชาธุรกิจศึกษา
ได้ตระหนักถึงสภาพการปฏิบัติงานและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงานของครูธุรกิจ
ศึกษาดังได้กล่าวมาแล้ว จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน
ปัญหาในการปฏิบัติงาน ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา ใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ทั้งนี้เพื่อที่จะนำ
ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไปใช้สำหรับเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการ
ปฏิบัติงานของ "ครูธุรกิจศึกษา" อีกทั้งเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารเพื่อใช้ในการ
พัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ เช่น "ครูธุรกิจศึกษา" ตามเป้าหมายที่ต้องการ
ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูธุรกิจศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9
- 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของครูธุรกิจศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- 3) เพื่อเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงาน ปัญหาในการปฏิบัติงานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของครูธุรกิจศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูธุรกิจศึกษา และนักเรียน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การทำวิจัยครั้งนี้ ผู้ทำได้กำหนดขอบเขต ดังนี้

- 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน ปัญหาการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9
- 2) เปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงานปัญหาการปฏิบัติงานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูธุรกิจศึกษา และนักเรียน
- 3) ข้อมูลที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เป็นข้อมูลที่ได้จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ที่เปิดสอนวิชาธุรกิจศึกษา ในปีการศึกษา 2538

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

1) ในการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ถือว่าปัจจัยในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ที่เปิดสอนวิชาธุรกิจศึกษา ไม่แตกต่างกัน

2) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถามถือว่าเป็นข้อมูลที่เป็นจริง

3) การปฏิบัติงาน ปัญหาการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูธุรกิจศึกษา และนักเรียน สามารถวัดได้ด้วยการใช้เครื่องมือที่ผู้ทำวิจัยสร้างขึ้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบสภาพการปฏิบัติงาน ปัญหาการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2) ทราบความคิดเห็นของ ผู้บริหาร ครูธุรกิจศึกษา และนักเรียน เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ปัญหาการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจศึกษา

3) ใช้ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานของครูธุรกิจศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ศัพท์ที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

- 1) สภาพการปฏิบัติงาน หมายถึง การปฏิบัติงานในด้านการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะในการปฏิบัติงาน ด้านการให้บริการแก่นักเรียน และด้านอื่นที่ได้รับมอบหมาย
- 2) โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนวิชาธุรกิจศึกษา ทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 9
- 3) เขตการศึกษา 9 หมายถึง หน่วยงานที่รวมเอาหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมและปริมาณด้านการศึกษา ครอบคลุมในพื้นที่ 6 จังหวัด คือ อุดรธานี ขอนแก่น สกลนคร หนองคาย เลย และหนองบัวลำภู
- 4) ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการซึ่งจะต้องมีเวลาปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนนั้นไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา
- 5) ครูธุรกิจศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนที่สังกัดในหมวดวิชาธุรกิจศึกษา หรือหมวดวิชาพาณิชยกรรม ทำหน้าที่สอนวิชาธุรกิจศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ซึ่งจะต้องปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนนั้นไม่น้อยกว่า 1 ปีการศึกษา
- 6) นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเคยเรียนวิชาธุรกิจศึกษามาแล้ว